

mikor, mivel foglalkozunk, hova sétáljunk. (Ját-
szótérre, művelődési házba.) Sokszor voltunk mo-
ziban, kevésszer színházban. (Sokba kerül a
jegy!) A tanév végére sok fonalunk maradt, egy
zsák csutkáknak, makkok, kukorica-, búzaszemek.
Jó lesz jövőre! Mindennap máshogy telik, és ép-
pen ez a jó. Tanítás után versenyeznek a gyere-
kek, ki ér oda előbb a napközibe.

Az „egésznapos üldögélésből” így lesz egész-
napos tevékenykedés.

A csoportban nem bukkott meg senki. Szín-
jeles 3 tanuló, sportoló 8 tanuló, kisdobos-olim-
piát nyert 2 tanuló. 3 tanuló tanul angol nyelvet,
1 tanuló jár számítástechnikára. Az elmúlt tanév-
ben képesítési nélküli nevelő vitte a csoportot,
akitől megtanultak játszani boldogan, kulturáltan
érkezni, köszönni, szeretni a szépet. Sok ember-
mintából, modellből tudnak válogatni a gyere-
kek; így lesznek nyitottak az emberi kapcsolatok-
ra, érzékenyek a tudás befogadására.

Nálunk így válósul meg a tanulói tevékenyked-
tetés, a nevelőiskola.

Az iskolához pénz is kell, de legalább annyi
szív és ész is!

DR. KÖVECS GYULÁNÉ

Kiskunbálas

RÁK VIRÁGKOSZORÚVAL

(Egy történettudományi kézikönyvről)

Nem tudom, szándékosan választották-e a kö-
tet tervezői borítóképül a Szirmay-család címerét,
de a dölt pajzs kék mezőjében felegyenesedő, ol-
lóiban virágkoszorút tartó vörös ráknak szimbó-
lumértéke van. A magyar kultúrhistoriában volt
ugyanis egy olyan korszak, amikor középkorunk
búvárlását nem tartották teljesen szalonképes cse-
lekedetnek. A kutatók feje felett állandóan ott
lobogott a nacionalizmus vádjának Damoklész-
kardja, s a rosszul értelmezett osztályharcos alap-
állás következtében szinte csak a hazai antifeu-
dális népmozgalmak és nemzeti függetlenségi har-
caink terrenauma volt sanda gyanútól be nem ár-
nyékolvt vizsgálódási terület. Ez a szemlélet aztán
a szakmai utánpótlás nevelésére is rányomta bé-
lyegét. Hatása legkiváltképp a történeti segéd-
tudományok kutatása és oktatása terén érződött: a
hajdani uralkodó osztály múltjával, emlékeivel
foglalkozó tudományágak (genealógia, heraldika
stb.) majdhogyanem tabu alá kerültek. A Turul
című folyóirat megszűnt (1946) óta e területnek
nincs saját közlési fóruma, legfeljebb más, önön-
profiljukba vágó cikkekkel is túlterhelte, történeti
jellegű periodikákban publikálhattak művelői.
A kötelező egyetemi és főiskolai jegyzetek né-
hány bekezdésnél többet nem szántak az efféle
tudnivaló ismertetésére. Aki mégis rászánta ma-
gát, hogy behatóbban foglalkozzék, ismerkedjék a
tudomány ezen területeivel, kénytelen volt régi
fóliánsoknak (Knauz, Hajnal stb. művei) utána-
járni, a Hóman Bálint szerkesztette „A magyar

történettudomány kézikönyve” torzóban maradt
sorozatának segédtudományi köteteit felhajtani,
illetve a külföldi szakirodalom hozzáférhető anya-
gában tájékozódni.

Manapság ez a korábbi hátrányos (rákkal szim-
bolizálható) helyzet szemmel láthatólag változik
(jelképe lehetne a virágkoszorú). A Gondolat Ki-
adó a történelmünk iránti érdeklődés növekedésé-
vel „Gondolat zsebkönyvek” sorozatában több, e
témakörbe vágó kötetet jelentetett meg (pl. Háhn
István az időszámítási rendszerekről, Kéki Béla
az írásokról, Kalmár Péter a papirologiáról, Ber-
tényi Iván a címertanról írt). A JATE magyar
őstörténeti jegyzetsorozatának (*Bevezetés a ma-
gyar őstörténeti kutatásainak forrásaiba*) két kö-
tete is tartalmaz segédtanulmányi anyagot (III-
IV.). Az egyetemi és főiskolai történelemtanítás
reformja pedig igen nagy súlyt helyez a segéd-
tudományi képzésre. Ennek a folyamatnak egyik,
nem lebecsülendő eredménye az a kézikönyv is,
amely az ELTE Bölcsészettudományi Kara a
Történelem Segéd tudományai Tanszéke gondozá-
sában jelent meg, s amely jelen ismertetésünk tár-
gyát képezi. (*A történelem segédtudományai*. Bp.
1986. ELTE BK, 346 p.)

A kötet három és fél száz oldalon összefog-
lalja mindazon ismeretanyagot, amellyel minden
történésznek, történelemtanárnak a történelem
belső segédtudományairól, -tudományából illik
tisztaban lennie. A *diplomatika* (oklevéltan) tud-
nivalóit Érszegi Géza fogalmazta meg, ugyanő
írta a *paleográfia* (írásstan) fejezetét is. Az *epi-
gráfia* (felirattan) alapjait Kubinyi András tárja
előnk, a *kodikológia*ba (könyvtörténetbe) Csapodi
Csaba vezeti be az érdeklődőket. A *kronológia*
(kortan, az időszámítások tudománya) fejezete
Krisztó Gyula munkája, az ehhez kapcsolódó *ar-
chontológia* (tisztség- és hivatalviselés története)
bemutatása Fallenbüchl Zoltán tollából került ki.
A *genealógia* (leszármazastan) tudományának leg-
fontosabb ismerveit Kállay István foglalja össze.
A *heraldika* (címertan) és *szfragiszтика* (pecsét-
tan) tudományába Bertényi Iván avatja be az ol-
vasót, a heraldikából elkülönült *insigniológia* (jel-
és jelvénytán), *vexillológia* (zászlók, lobogók tu-
dománya), *faleriszтика* (kitüntetéstan) bemutatá-
sára pedig Fandula Attila vállalkozott. A *numiz-
matika* (éremtan) és *pénztörténet* Gedai István,
Bíróné Sey Katalin és B. Nanási Éva munkája.
A *papirologia* (papírtan) és *metrológia* (a mérté-
kek tudománya) fejezeteket Bogdán István írta.
A *történeti földrajz* alapjait Krisztó Gyula, a *tör-
ténetségi éghajlattan*ét pedig Draskóczy István fog-
lalta össze. A *történeti névtan* egyik ágát képező
*belynévtan*ből Krisztó Gyula, a másik ágat alkotó
*személynévtan*ből Bodonyi Ilona adja elő a leg-
fontosabb tudnivalókat, a *történeti ikonográfia*
fejezetét pedig Czennerné Wilhelmb Gizella fo-
galmazta meg. A kötetet Kállay István szerkesz-
tette.

A mű szakmai méltatása természetesen nem le-
het egy szűk terjedelmi korlátok közé szorított re-

cenzió feladata. Lehetne vitát nyitni pl. arról, hogy szükséges-e minden esetben a német szakirodalom fenntartás nélküli követése, szolgál behódolás a külföld ötletei előtt (pl. fel kell-e áldozni Szent István koronázásának dátumát III. Ottó császár kancellárja, Heribert egy név szerint nem is ismert, C-vel jelzett nótáriusa kedvéért, aki állítólag azt a pannonhalmi adománylevelet írta, amelynek eredetiségét és hitelét ugyanakkor, ugyanazon nyugati szerzőkre támaszkodva, de más szempontok alapján kétségbe vonjuk, érdemel-e az első magyar király – habár saját házájában – annyi megbecsülést, mint egy anonim germán scriba magyarországi működéseként nem bizonyítható hipotézise?) nem hiperkritikus álláspont-e I. István egyetlen hiteles oklevelének a (csupán Kálmán-kori hibás „átrajzolásban” fennmaradt) veszprémvölgyi görög nyelvű diplomát tekinteni (ugyanakkor „eltekinteni” a középgörög paleográfia ismertetésétől) stb.; fel lehetne hánytorgatni, hogy helyénvaló-e a történetünkkel foglalkozók latin nyelvű képzésének ismeretében fordítás nélkül bekezdésnyi oklevélrészleteket eredetiben citálni, hogy miért nem foglalkozik az epigráfia fejezete pl. az antik feliratokkal, holott a numizmatika és kronológia visszatekint arra a korra is stb.; meg lehetne kérdezni, hogy nem kellene-e finomítani néhány tautológiába hajló definíció, hogy falerisztika (p. 194.) vagy falerisztika (p. 10.) a kitüntetésekkel foglalkozó tudományág helyes írásmódja, hogy miért nincs egy árva szó sem a magyar rovásírásról, amikor vannak középkori emlékei stb., stb., de mindez szórászhasogatásnak tűnne ahhoz a tényhez képest, hogy a szerzők egy jól használható, ajánló bibliográfiákkal is ellátott, modern, hézagpótló kézikönyvet alkottak, amely nem hiányozhat egyetlen középkorunk iránt igazán érdeklődő hazánkfia könyvespolcáról sem. Ha van a kötetnek igazán nagy hibája, akkor az az, hogy mindössze ezer példányban jelent meg, és nem az „árúv nem váló kultúra” kispénzű napszamosainak pénztárcájához igazított áron (190,- Ft fűzve). Reméljük, a kiadók mielőbb felmériik e valóban nagyon várt könyv iránti tényleges igényeket, s mindannyiunk örömeire új, nagyobb példányszámú és lényegesen olcsóbb kiadással lepnek meg hamarosan bennünket, a magyar középkor rajongóit.

DR. SZEGFÜ LÁSZLÓ

A. Ny. Tyihonov:

SZLOVOOBRAZOVATYELNIJ SZLOVAR
RUSSZKOVO JAZIKA
(M., „Russzkij jazik”, 1985)

A *szóképzés* helyének problematikussá mivoltát nemrég Dezső László tette szóvá, egyben figyelmeztetett arra, hogy „a szóképzésnek nyelvtanaink igen kevés teret szentelnek, jobbára csak a tananyagok perifériáin, üresen maradt helyein helyezkednek el a szóképzést tárgyaló anyagrészek”

(Dezső László: A nyelvtudomány szerepe az idegennyelv-oktatás komplex megközelítésében. Bp., 1979. 126. lap). Dezső Lászlónak igaza van abban is, hogy a „szóképzés rendszeres tanítása lehetővé tenné, hogy a passzív szókincset sokkal nagyobbá tegyük annál, amit a jelenleg és az 1978-ban bevezetésre kerülő tantervek előírnak” (Uo.).

Külföldön megjelent számos tanulmány jelzi, hogy a *szóképzés* iránt megnőtt az érdeklődés (az igény is!) az oroszoktatásban, amit egy sor tanulmány is jelez (L. P. Klobukova, A. V. Szergejeva, Ny. M. Sanszkij, I. Ohnheiser, I. Bily és mások munkái)

Nem véletlen az sem, hogy épp az utóbbi időben került kiadásra a Szovjetunióban Alekszandr Nyikolajevics Tyihonov *Az orosz nyelv szóképzési szótára* című 2 kötetes munkája, mely a filológusok, az oroszstanórok és általában az orosz nyelvet tanulók számára készült nagy hozzáértéssel. A közel 2000 lap terjedelmű szótár előzményének számít a szerző „kis szóképzési szótára” (Az orosz nyelv iskolai szóképzési szótára, M., 1978.). Időben viszont két hasonló rendeltetésű mű előzte meg A. Ny. Tyihonov szótárát: Z. A. Potyiháé (iskolai szóképzési szótár, M. 1964.) és a D. S. Worth–A. S. Kozak–D. B. Johnson kollektíva szóképzési szótára (Russian Derivational Dictionary, New York–London–Amsterdam, 1970).

A kb. 145 000 szót tartalmazó lexikográfiai munka első kötete tartalmazza azt a teoretikai alapvetést („Az orosz szóképzés alapfogalmai”, 18–51. lap), amelyre aztán a tényleges szótári anyag épül. A szerző munkáját az orosz nyelv első nagy „bikorított” (származék szerinti) szótárának tekinti, mely világosan felvázolja a képzett szavak képzésstruktúráját: milyen motíváló szóképzési bázisán milyen szóképzési eszközök segítségével történt a képzés (I. kötet, 3. lap).

A szóképzési szótár forrásai az orosz lexikográfia legjelentősebb alkotásait ölelik fel – V. I. Daltól Ja. K. Groton át – egészen a 70-es évek legújabb lexikográfiai kiadványaiig, illetve enciklopédiáiig, de forrásul szolgált még egy-két két nyelvű szótár is (vö.: I. kötet, 8–9. lap).

Az orosz nyelv szóképzési szótára 2. köteté végén található azon „magányos” szavak jegyzéke (5497 szó), amelyek eddig – állítólag – nem szolgálták motíváló töként az orosz nyelvben. Érdekességként megemlítiük, hogy ezek között találjuk a magyarból oroszba került „guljas” (874.), „paprika” (879.), „csardas” (885.) stb. szavakat, valamint a „filler” (884.) és a „forint” (884.) pénzegységneveket is. Nézetünk szerint az utóbbiak „motiválhatnak” képzett alakokat, amit a magyar–orosz műfordítások anyaga is egyértelműen igazol:

„Sztoju ja i razgljadivaju dvadcatyifillerovuju monyetku...” (Zs. Moric. Scasztlivij cselovek);
„Ferencvarosszkij vitacsil iz karmana naszto-